

ciót megelőző szemléletből az evolúciós szemléletbe való átmenet sokféleképpen befolyásolja a rendszertant. Az az irányzat, hogy az osztályozás alapja – a homogén osztályok helyett – a változók gyakorisága vagy valószínűségi eloszlása egy sokaságon belül, leginkább az elméleti fizikában mutatkozik meg, a kvantumfizika térhódítása óta. Ennek megfelelően, a fizikai és biológiai tudományok egymást erősítik abban, hogy az elméletileg alapvető osztályozások a változó jellemzőktől, és nem az állandó kritériumoktól függenek.

3.2 Osztályozás és tudományos nomenklatúra

Minél bonyolultabb egy osztályozási séma, annál nehezebb annak alkalmazása, és annál fontosabb a megfelelő terminológia és nomenklatúra megválasztása. E problémák különösen a biológiában aktuálisak, ahol a fajok millióit kell elnevezni, az általánosabb és kevésbé általános osztályokon kívül. A rendszertanilag legfontosabb jellemzőket is ki kell fejezni a nomenklatúra rendszerében. A Linné-rendszerből a Darwin-rendszerbe és az ezt követő elméletekbe való átmenetek története mutatja a nomenklatúra változását a rendszertan függvényében, és a rendszertan változását az elmélet függvényében.

3.3 Az osztályozással foglalkozó filozófiai irányzatok

Az osztályozás első metafizikai elmélete PLATON-tól származik, ez a *formák elmélete*. ARISZTOTELESZ filozófiája nem fogadja el a platon formákat, az ő osztályozási elmélete és az osztályozás által adott definíciók ellentmondásmentes logikai szemlélettel és ellentmondásos metafizikai szemlélettel jellemezhetők. Néhány tudós szerint egy és csak egy osztályozási hierarchia létezik, úgy, hogy minden dolog, hacsak nem a *legkisebb fajta* (*infima species*) felosztható egy vagy több *kisebb fajtára* (*species*), és minden dolog, hacsak nem a *legnagyobb fajta* (*sumum genus*), egy nagyobb fajta része. Ezt a szemléletet nevezik *lényegiségnek* (*esszencializmus*), mert a dolgok osztályozását állítólagos lényegükre alapozza. Az esszencialista doktrínák valamely formáját vallja magáénak a legtöbb metafizikus tudós. Feltételezik, hogy minden létező egy vagy több természetes fajta sorolható. Vannak viszont filozófusok, akik nem fogadják el az esszencialista doktrínákat, és azt állítják, hogy nincs egyetlen, lényegi, természetes vagy a priori osztályozási rendszer, amely egyedül megfelelő adekvát módon osztályozhatja a valóságot.

/KÖRNER, S.: *Classification theory = International Classification* 3. köt. 1. sz. 1976. p. 3–6./

(Roboz Péter)

A svéd építészeti osztályozási rendszer kialakításának áttekintése

A svéd *Samarbetskommittén for Byggnadsfrågor* (SfB – *Építészeti Különbizottság*) építészeti osztályozási rendszere révén szoros kapcsolatban állt a FID/CIB (*Conseil International du Bâtiment pour la Recherche, l'Étude et Documentation = Nemzetközi Építészeti Kutatási, Tanulmányi és Dokumentációs Tanács*) Nemzetközi Építészeti Osztályozási Bizottságával. Az SfB megalakulásának 30. évfordulója alkalmából a szerző (a Dán Dokumentációs Központ vezetője, a FID Osztályozási Kutatási Bizottság tiszteletbeli elnöke) áttekintette az eddig elért eredményeket.

Az építészeti osztályozása

Hatalmas feladat nemzetközi vagy akár csak országos méretben szabványosítani egy olyan bonyolultan összetett, széles szakterület osztályozási rendszerét, mint az építészet. A fogalmi, nyelvi, nemzeti és személyi akadályok leküzdése nagyfokú szellemi érettséget és optimizmust igényel. Az IBCC (*International Building Classification Committee = Nemzetközi Építésügyi Osztályozási Bizottság*) mégis elvégezte ezt a feladatot, nagyrészt külső támogatás nélkül.

SfB Bizottság

Az SfB 1945-ben alakult meg Svédországban, s 1948-ban terjesztette elő korszerű osztályozási javaslatát, amely az építészet bármely területén alkalmazható. Már az építőipari szakemberek 1947-es párizsi és 1948-as brüsszeli értekezletein felfigyeltek a javaslatra. Az értekezletek javaslati szerint minden dokumentumon – meghatározott helyen – egymás mellett kell szerepelni az ETO-jelzetnek és a rendezési lehetőséget nyújtó egyszerű jelzetnek. Ezzel az osztályozási gyakorlatnak kettős elve született meg, nem volt azonban könnyű nemzetközi egyetértésre jutni abban, hogy milyen jelzet kerüljön alkalmazásra. Az 1948-ban Hágában rendezett FID-konferencia olyan közös bizottság felállítását ajánlotta, amely összehasonlító vizsgálatokat végez az ETO és az SfB rendszerek közt.

Konferencia az építészeti dokumentációról

1949-ben Genfben, az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága égisze alatt rendezték meg az *építészeti dokumentációs konferenciát*. Itt javasolták a CIBB, illetve 1953 óta CIB létrehozását. Feladata az volt, hogy kialakítson egy nemzetközi dokumentumcseré-szolgálatot.

tást a 18 tagország között, és törekedjék arra, hogy az ETO-t alkalmazzák rendezési elvként.

Az IBCC szabványosítási törekvései

Az IBCC 1952-ben alakult meg Dániában. A CIB és a FID 6–6 delegátusa mellett további 13 szakértőt kooptáltak, s ezzel valamennyi tagország részvételét biztosították. A tervezett IBCC-szabvány angol kiadásához szükséges válogatásnál az Egyesült Királyság Munkaügyi Minisztériuma Könyvtárában alkalmazott rövidített ETO-rendszerből kiindulva, néhány év alatt egy relevancia-gyakorisági vizsgálatok alapján összeállított kézirat készült el. Ezt az IBCC 1955-ben elfogadta és intézkedett sokszorosításáról, terjesztéséről is. A *Rövidített Építészeti Osztályozásnak* rövid időn belül megjelent számos fordítása együttesen 13 nyelvű építészeti szakszótárt alkot (angol, dán, finn, francia, holland, japán, magyar, német, norvég, olasz, spanyol, svéd, szerb-horvát).

Koordinációs Sfb-rendszer

Az ezt követő négy évben alakult ki a másik, a dokumentumokon feltüntetendő jelzet. A CIB 1956-ban felkérte az IBCC-t, hogy vizsgálja meg a létező építészeti nyilvántartási rendszereket s dolgozzon ki olyan kombinált rendszert, amely bármely dokumentumtípusra alkalmazható. Az elvégzett vizsgálat 50-nél több rendszerre terjedt ki, amelyek közül 7 különösen fontosnak és általánosan alkalmazottnak bizonyult. Az összehasonlító elemzés során kiderült, hogy valamennyi a már ismert egyetemes rendszerek valamelyikére épül. A bizottság végül is az *Sfb-rendszert javasolta*, mint olyat, amely egyedülálló módon egyesíti az analitikus, hierarchikus, ill. a szintetikus, fazettás módszert.

Az Sfb-osztályozás és hatása

1966-ban egy brosúra jelent meg *Building Classification Practice (Építészeti osztályozási gyakorlat)* címmel, hivatalos útmutatóként az ETO és az Sfb rendszerek használatáról.

A különféle Sfb alkalmazás-változatok közül kettő érdemel említést: az egyik a *Construction Indexing Manual (Szerkezet Indexelési Kézikönyv)*, amely ötre terjesztette ki a rendszer fazettáinak számát. Ezzel a rendszer függetlenné válva, eltávolodott az ETO-val közös alkalmazástól. A jelzeteket a használók egy része áttekinthetetlenül bonyolultnak tartotta. A másik alkalmazás a *Co-ordinated Building Communication System (CBC – Koordinált Építésügyi Kommunikációs Rendszer)*, amelyben az Sfb-táblázatok egy számítógépes, teljesen integrált adatkezelő rendszer magját alkotják.

Visszatekintve a dokumentációs osztályozás 25 éves történetére, meglepő, hogy a svéd bizottság mennyire előre látta a későbbi fejleményeket. *Bevezette Európában is RANGANATHAN analitikus-szintetikus osztályozási módszerét*. Törekedett arra, hogy a jelzetek egyszerűek és memorizálhatók legyenek, és nyitva hagyott olyan szabad jelzeteket, amelyekkel a továbbiakban az egyetemes rendszerekhez, pl. az ETO-hoz kapcsolódhatnak.

Az utóbbi évek információs bősége szükségessé tette az *összetett osztályozási gyakorlat alkalmazását*. Ez viszont ismét aktuálissá tette az ismeretek alapvető kategóriái tartalmának és kapcsolatainak feltárására vonatkozó vizsgálatokat. Jól látszottak ennek eredményei az osztályozási kutatások tárgyában rendezett második (1964 – *Elsinore*) és harmadik (1975 – *Bombay*) nemzetközi konferencián.

/MÖLGAARD-HANSEN R.: A Sfb jubilee odyssey. = Library Science with a Slant to Documentation, 13. köt. 2. sz. 1976. p. 43–47./

(Sárdy Péter)

Sfb-ETO építészeti rendezési kézikönyv

Időközben egy speciális IBCC-munkacsoportot állítottak fel, hogy foglalkozzék a CIB által előnyben részesített, összetett osztályozási elvre épülő építészeti nyilvántartási kézikönyv előkészítésével. A kézikönyvnek angol részről előterjesztett első változatát véglegesen 1959-ben fogadták el.

A CIB létrehozott Stockholmban egy *Sfb irodát, hogy az Sfb-rendszer kiadásait és alkalmazásait ellenőrizze*. Az Sfb táblázatok 1961-ben jelentek meg angol, francia és német nyelven.

Az indexelés pszicholingvisztikai problémái

A tudományos kommunikáció rendszerén belül négy alapvető összetevőt különböztetünk meg. Nevezetesen: az *információk alkotóit, az információkat, az információ-átvitel csatornáit és a címzetteket (az információk felhasználóit)*. Annak, hogy az információk az információ-átvitel csatornáin keresztül gyakran megfoghatóvá és zörejek által zavarva jutnak el a címzettekhez, illetve hogy a címzettek sok esetben elégtelenül és torzíva használják fel a hozzájuk érkezett információkat, *négy fő oka – ún. akadály – van:*